

نمایی هوایی از معاله آدومیم، یکی از بزرگ‌ترین و قدیمی‌ترین شهرک‌های واقع در کرانه باختری در حومه اورشلیم

«وقایع اسرائیلیه» از سیاست‌های رژیم عبری برای تسهیل

سکونت یهودیان در کرانه باختری گزارش می‌دهد

متاستاز در کرانه

پورییا سلطانی زاده

دولت اسرائیل با سرمایه‌گذاری‌های کلان، توسعه زیرساخت‌ها و تغییرات اداری گسترده، کنترل کرانه باختری را تقویت کرده و شهرک‌های یهودی را به شکل بی‌سابقه‌ای گسترش می‌دهد. از اختصاص بودجه‌های میلیاردری و ایجاد وزارتخانه‌های ویژه گرفته تا اجرای پروژه‌های محیط زیستی و قانونی سازی پایگاه‌های غیرمجاز. این اقدامات عملاً الحاق کرانه باختری را سرعت بخشیده است و زمینه را برای تصرف کامل این منطقه فراهم آورده است.

وقتی تووا دورین از اورشلیم به شهرک آرتیل در کرانه باختری نقل مکان کرد، انتظار نداشت که دوازده سال بعد هنوز در همان جا زندگی کند: «در واقع فقط برای تحصیل همسرم در رشته فیزیوتراپی به اینجا آمدم. فکر می‌کردم اقامت‌مان موقتی باشد.»

دورین، مدیر ارشد بازاریابی تولید در یک شرکت سایبری در تل‌آویو خیلی زود در جامعه متنوع این شهرک احساس راحتی کردند و تصمیم گرفتند همان‌جا بمانند. مجذوب کیفیت زندگی، ترکیب فضای شهری با حس صمیمی شهر کوچک و هزینه نسبتاً پایین زندگی. آن‌ها خیلی زود واحدی چهارخوابه را به قیمت ۱٫۳۷ میلیون شیکل خریدند. مبلغی که به گفته دورین، در هیچ نقطه دیگر کشور از عهده‌اش بر نمی‌آمدند. امروز همسر دورین درست آن سوی خیابان کار می‌کند، مهدکودک دختر کوچکشان از پنجره خانه پیداست و مدرسه دختر بزرگ‌تر تنها هفت دقیقه پیاده‌روی فاصله دارد.

آرتیل یکی از بزرگ‌ترین شهرک‌های اسرائیلی در کرانه باختری است. خیابان‌های آن تمیز و منظمند، با درخت‌کاری، چمن‌های مرتب و ردیف آپارتمان‌های کم‌ارتفاع و خانه‌های مستقل. پارک‌ها، کافه‌ها، پیتزافروشی‌ها، دانشگاه و مرکز هنرهای نمایشی، همه حس یک شهر حومه‌ای آرام را ایجاد می‌کنند.

کم‌رنگ شدن خط سبز

«خط سبز» مرز فلسطین اشغالی پیش از جنگ شش روزه سال ۱۹۶۷ بود؛ مرزی که فلسطین اشغالی را از کرانه باختری، نوار غزه و شرق اورشلیم جدا می‌کرد. پس از اشغال کرانه باختری، اسرائیل روند ثبت زمین‌ها را متوقف کرد. این توقف با هدف محدود کردن تثبیت مالکیت فلسطینیان انجام شد و به تدریج چهارچوب قانونی مالکیت زمین‌های فلسطینیان را تضعیف کرد. فلسطینیان تقریباً هیچ راهی برای مقابله با این بی‌عدالتی‌ها نداشتند. اما در آن زمان ضرب‌های این حکم نظامی به اندازه امروز آشکار نبود. حالا اما بسیاری از خانواده‌های ساکن کرانه باختری، مدارک لازم برای اثبات مالکیت خصوصی زمین‌هایشان را در اختیار ندارند و سوابق مالیاتی که تنها مدرک حقوق مالکیت باقی مانده است، توسط مقامات اسرائیلی پذیرفته نمی‌شود.

در ژوئن، کنست قانون قدیمی خود را که بر اساس آن هر مرحله از ساخت‌وساز شهرک‌ها مستلزم اعضای نخست‌وزیر و وزیر دفاع بود لغو کرد. بدین ترتیب، براشل سموتریچ وزیر دارایی و مسئول کرانه باختری در وزارت دفاع، کنترل کامل برنامه‌ریزی و تصویب ساخت‌وساز در کرانه باختری را به دست گرفت. سموتریچ به عنوان برجسته‌ترین ایدئولوگ افراطی شهرک‌نشین، در سال ۲۰۱۷ طرح خود را منتشر کرد. اولین گام این طرح، تأسیس شهرها و شهرک‌های جدید در قلمرو فلسطینی و آوردن صدها هزار شهرک‌نشین بود. او معتقد بود «پیروزی از طریق شهرک‌سازی» محقق شود، در این صورت فلسطینیان دو گزینه بیشتر ندارند؛ ماندن بدون حق رأی و یا مهاجرت. به گفته سموتریچ: «صهیونیسم بر مبنای تبادل جمعیتی بنا شده؛ ورود یهودیان و خروج جمعیت‌های عربی، چه داوطلبانه یا اجباری. این الگوی تاریخی، نیازمند کمال است.»

سموتریچ همچنین در نوامبر ۲۰۲۴ اعلام کرد سال ۲۰۲۵ سال «اعمال رسمی

حاکمیت اسرائیل بر کرانه باختری خواهد بود. این تصمیم کمتر از یک سال پس از آن گرفته شد که دیوان بین‌المللی دادگستری، اشغال غزه و کرانه باختری از جمله شرق اورشلیم را غیرقانونی اعلام کرده و خواستار برچیدن شهرک‌ها، پایان اشغال و جبران خسارت به قربانیان فلسطینی شده بود.

رکورد بی‌سابقه

شهرک‌های اسرائیلی در کرانه باختری طی دهه‌ها گسترش یافته‌اند، اما شتاب رشد، اکنون بی‌سابقه است. ائتلاف حاکم بر اسرائیل از دسامبر ۲۰۲۲ به ریاست نتانیاو به عنوان «حامی‌ترین دولت در تاریخ اسرائیل نسبت به شهرک‌نشینان» توصیف شده است. گزارش شورای حقوق بشر سازمان ملل در مارس ۲۰۲۵ رشد سریع شهرک‌سازی را تأیید کرده است. داده‌های پایگاه «صلح اکنون» نشان می‌دهد از سال ۲۰۲۳، تعداد واحد‌های مسکونی پیشنهادی برای ساخت در کرانه باختری از مجموع ۹ سال گذشته بیشتر بوده و در سال ۲۰۲۵ تقریباً دو برابر سال ۲۰۲۰ است.

همچنین براساس گزارش گروه حقوقی اسرائیلی بتسلیم، بیش از ۴۰ درصد کرانه باختری تحت کنترل شهرک‌نشینان اسرائیلی است و اکنون بیش از نیم میلیون شهرک‌نشین یهودی در بیش از ۴۰۰ شهرک و پاسگاه پراکنده زندگی می‌کنند. دولت اسرائیل همچنین انگیزه‌هایی برای جذب یهودیان به شهرک‌های کرانه باختری ایجاد کرده است.

وقت پاشیدن دانه است

طبق اعلام سازمان «صلح اکنون»، در سال‌های ۲۰۲۳ و ۲۰۲۴، بودجه‌های اختصاص یافته به شهرک‌های اسرائیلی در کرانه باختری به شکل چشمگیری افزایش یافته است. به‌طور مشخص در بودجه‌های ائتلافی سال ۲۰۲۴-۲۰۲۳، حدود ۶۲۰ میلیون شیکل (۱۶۸ میلیون دلار) برای توسعه شهرک‌ها در نظر گرفته شد. در سال ۲۰۲۴، این رقم حتی بیشتر شد و بودجه‌های ائتلافی برای شهرک‌ها به حدود ۷۳۷ میلیون شیکل (۲۰۰ میلیون دلار) رسید. در مقایسه، بودجه اصلی دولت از ماه مه ۲۰۲۳ تنها ۲۷۵ میلیون شیکل (۷۴ میلیون دلار) بود، یعنی کمتر از نیمی از بودجه‌ای که از طریق توافق‌های ائتلافی به شهرک‌ها اختصاص یافته است.

این ارقام نشان می‌دهد دولت اسرائیل با همکاری ائتلاف‌های سیاسی، منابع مالی زیادی را صرف گسترش شهرک‌ها کرده است و این بودجه‌ها بسیار بیشتر از بودجه رسمی و عادی دولت است. این موضوع، هم از نظر اقتصادی و هم از نظر سیاسی نشانه‌ای از اولویت‌دهی دولت به توسعه شهرک‌ها نسبت به سایر مناطق محسوب می‌شود.

یکی دیگر از تسهیلات دولت برای ترغیب یهودیان به سکونت در شهرک‌ها، تقویت زیرساخت‌های مواصلاتی است. در همین راستا، وزارت خانه‌های مالییه و حمل‌ونقل، برنامه راهبردی پنج‌ساله (۲۰۲۷-۲۰۲۳) را تصویب کردند و حدود ۲۴ درصد از بودجه توسعه جاده‌ها را به مسیرهای شهرک‌ها اختصاص دادند. این در حالی است که پس از کاهش بودجه به دلیل جنگ، هنوز حدود ۲۰ درصد از کل سرمایه‌گذاری جاده‌ای به شهرک‌ها اختصاص خواهد یافت.

همچنین وزارت ارتباطات با بودجه ۵۰ میلیون شیکلی، برنامه‌ای برای توسعه پوشش تلفن همراه در کرانه باختری ارائه داده است، اقدامی که شلومو نیمن، رئیس شورای یشاکه نهاد نماینده شهرک‌های اسرائیلی در کرانه باختری است، آن را «اراده قوی در یک حرکت تاریخی» توصیف کرده است.

هم‌زمان، وزارت حفاظت از محیط زیست اسرائیل، همراه با سموتریچ و رئیس شورای دره اردن، اقدام به اعلام برخی مناطق طبیعی در کرانه باختری کرده‌اند و

پرچم‌های اسرائیل را در این مناطق نصب کرده‌اند. اگرچه این اقدامات به طور رسمی با عنوان حفاظت از محیط زیست و ایجاد پارک‌های ملی تبلیغ می‌شوند، اما تحلیل‌گران و منتقدان بر این باورند که هدف اصلی تثبیت مالکیت و کنترل زمین‌ها برای توسعه شهرک‌هاست.

یک نمونه برجسته این سیاست، پروژه پارک ملی سیاستیا است که در سال ۲۰۲۳ با بودجه‌ای بالغ بر ۳۲ میلیون شیکل کلید خورد. این پروژه بعدها با کاهش بودجه مواجه شد، اما همچنان به عنوان تلاشی برای «باگرداندن شکوه سابق» منطقه تبلیغ شد. واقعیت این است که چنین پروژه‌هایی به اسرائیل اجازه می‌دهد تا حضور و نفوذ خود در کرانه باختری را قانونی و نمادین تثبیت کند، زیرا زمین‌های اعلام‌شده به عنوان مناطق ملی، عملاً از دسترس مالکیت فلسطینیان خارج می‌شوند و هرگونه توسعه یا شهرک‌سازی در آن‌ها تحت کنترل دولت اسرائیل قرار می‌گیرد.

همچنین وزارت شهرک‌سازی اسرائیل اعلام کرد در سال گذشته، ۷۵ میلیون شیکل (حدود ۲۰ میلیون دلار) برای تجهیزات امنیتی «شهرک‌های جوان» اختصاص یافته است. این بودجه برای خودروها، پهپادها، دوربین‌ها، ژنراتورها، دروازه‌های برقی، حصارکشی و جاده‌های جدید صرف شده است. تخمین زده می‌شود حدود ۵۰۰ نفر در مزای کوچک و حدود ۲۵ هزار نفر دیگر در پایگاه‌های بزرگ‌تر ساکن شوند. هاگیت افران، مدیر برنامه «نظارت بر شهرک‌ها» به سازمان «صلح اکنون» گفت این اولین بار است که دولت اسرائیل به این شکل به پایگاه‌های غیرمجاز کمک مالی می‌کند.

دولت اسرائیل همچنین در این راستا، یک وزارت خانه جدید به نام «وزارت مأموریت‌های ملی و شهرک‌ها» ایجاد کرده است تا مدیریت بودجه‌ها و پروژه‌ها در شهرک‌های کرانه باختری را بر عهده بگیرد. در این چهارچوب، «اداره شهرک‌ها»، جایگزین «اداره مدنی» خواهد شد و تمامی جنبه‌های زندگی در شهرک‌ها از جمله برنامه‌ریزی شهری، ساخت‌وساز، توسعه زیرساخت‌ها و حتی حفاظت از میراث فرهنگی تحت اختیار این اداره قرار می‌گیرد.

اما زمانی که چشم‌ها همه به غزه دوخته شده بود، جنگ در کرانه باختری به شکلی دیگر ادامه داشت. در نهمین ماه از جنگ، اسرائیل به طور خاموش بزرگ‌ترین قطعه زمین در کرانه باختری را تصاحب کرد. بر اساس آمار سازمان اسرائیلی «صلح اکنون»، این تصمیم اداری که در سوم ژوئیه منتشر شد، حدود ۱۲۷۰ هکتار در دره اردن را به عنوان «زمین دولتی» تعیین کرد و امکان اختصاص آن به شهرک‌نشینان یهودی را فراهم آورد. این اقدام نتیجه بازسازی عمیق اداره سرزمین‌های فلسطینی توسط دولت بنیامین نتانیاو است که از سال ۲۰۲۳ سیاست الحاق بخش‌هایی از کرانه باختری را دنبال می‌کند.

به این ترتیب، دولت اسرائیل با استفاده از قوانین، بودجه‌های کلان، ساخت جاده و توسعه زیرساخت‌ها، ایجاد وزارتخانه‌های ویژه و تغییر ساختار اداری، به دنبال کم‌رنگ کردن خط سبز و الحاق عملی کرانه باختری است. این اقدامات شامل توزیع بودجه بین شوراهای نفع شهرک‌ها، سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های حیاتی، کنترل مستقیم امور شهرک‌ها از طریق وزارت و اداره مستقل و استفاده از پروژه‌های محیط زیست و توسعه برای تثبیت مالکیت است.

شهرک‌سازی یا پاک‌سازی قومی؟

ماجرای آماگو یا تمام‌نشدنی است. در ۲۹ مه ۲۰۲۵، دولت اسرائیل اعلام کرد قصد دارد ۲۲ شهرک جدید در کرانه باختری ایجاد کند. هدف این شهرک‌ها تقویت حضور اسرائیل در اطراف جاده ۴۴۳، مسیر استراتژیک بین تل‌آویو و اورشلیم عنوان شده است. اقدامی که فعالان حقوق بشری، آن را «پاک‌سازی قومی» و ترویج «سیاست برتری یهودیان» توصیف کرده و هشدار داده‌اند که این بزرگ‌ترین گسترش شهرک‌ها از زمان توافق‌های اسلو است.